
Προβλήματα Συμπεριφοράς και η διαχείρισή τους.
Μελέτη περίπτωσης
ΘΕ 4

Δρ. Παπαδημητρίου Άρτεμις
Σχολική Σύμβουλος Π.Α
2014

Τι εννοούμε προβλήματα συμπεριφοράς

Τη χρόνια ύπαρξη ακραίων συμπεριφορών που δεν είναι ανεκτές και ανάλογες των κοινωνικών και πολιτιστικών προσδοκιών του περιβάλλοντος που εμφανίζονται (Κανδαράκης, 2004)

Οι διαταραχές συμπεριφοράς στην παιδική ηλικία αντιπροσωπεύουν, σύμφωνα με την διεθνή έρευνα, τις πιο επίμονες και κοινές μορφές δυσλειτουργίας, στο επίπεδο των διαπροσωπικών και κοινωνικών σχέσεων (Carr, 1999).

Ο όρος συναισθηματικές και συμπεριφορικές δυσκολίες χρησιμοποιείται για παιδιά που έχουν δυσκολία στο να ελέγχουν τη συμπεριφορά και τα συναισθήματά τους.

Παράλληλα επηρεάζεται η ικανότητα για μάθηση και η ικανότητα συνεργασίας με άλλους μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον.

Τα προβλήματα συμπεριφοράς είναι ουσιαστικά ζητήματα της ευρύτερης κατηγορίας των **δυσκολιών προσαρμογής**.

Οι Cooper και Urton (1990) υποστηρίζουν ότι η προβληματική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα **κοινωνικής αλληλεπίδρασης** και δεν δημιουργείται μόνο από το μαθητή που επιδεικνύει τη συμπεριφορά. Επίσης, υπογραμμίζουν ότι **η αιτία** για την εμφάνιση της προβληματικής συμπεριφοράς κατανοείται στο πλαίσιο των δράσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ των συμμετεχόντων στο συγκεκριμένο περιβάλλον.

Με τον όρο **προβλήματα συμπεριφοράς** θεωρείται η **ακατάλληλη, αναποτελεσματική ή και αποτυχημένη** προσπάθεια του παιδιού να προσαρμοστεί ομαλά στις απαιτήσεις του περιβάλλοντός του (Γαλανάκη, 2004).

Μια πρώτη εικόνα ...των προβλημάτων σε μια σχολική τάξη

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Προβλήματα σχετικά με το μάθημα

- Έλλειψη προσοχής
 - Δεν ολοκληρώνει τις εργασίες του
 - Δεν ακολουθεί τις οδηγίες του εκπαιδευτικού
-

Προβλήματα συμπεριφοράς μέσα στην τάξη

- δεν ζητάει το λόγο, αλλά «πετάγεται»
- αρχίζει συζητήσεις με τους διπλανούς του για εκτός μαθήματος θέματα
- ενοχλεί τους διπλανούς με θορύβους, πειράγματα, μορφασμούς κ.λπ.
- διακόπτει άλλους όταν ομιλούν
- δεν συνεργάζεται στα πλαίσια των ομάδων
- πετάει μικροαντικείμενα στους άλλους
- έρχεται καθυστερημένα στο σχολείο
- χρησιμοποιεί εριστική, υβριστική ή απειλητική γλώσσα κατά την επικοινωνία του με εκπαιδευτικό και συμμαθητές

Προβλήματα διαπροσωπικά ή διαπροσωπικών
σχέσεων μεταξύ συμμαθητών μέσα και έξω από
τη σχολική αίθουσα

- εμπλέκεται σε λεκτικούς διαξιφισμούς
- εμπλέκεται σε σωματικές, βίαιες επιθέσεις
- ψεύδεται κατά συρροή
- κλέβει αντικείμενα άλλων

Τι προσπαθεί να πετύχει κάποιες φορές το
παιδί με την προβληματική συμπεριφορά
μέσα στην τάξη;

Η Webster & Stratton (1999) θεωρεί, ότι η προβληματική συμπεριφορά και η επιθετικότητα μπορεί να χρησιμοποιείται, μεταξύ άλλων, από το παιδί για να επιτύχει τα ακόλουθα:

για να τραβήξει την προσοχή του άλλου (γονέα, δασκάλου, συμμαθητή),

ως διέξοδος/αντίδραση σε κάποιο είδος ματαίωσης που έχει υποστεί,

ως αντίδραση σε συγκεκριμένες καταστάσεις, γεγονότα ή ακόμη ενάντια σε πρόσωπα με τα οποία είχε αρνητικά ή τραυματικά βιώματα (π.χ. δάσκαλο, συμμαθητές),

για να εκτονώσει αρνητικά συναισθήματα (εντάσεις, άγχος, λύπη, θλίψη),

για να αποφύγει κάποιες επίπονες, επώδυνες, πληκτικές δοκιμασίες,
για να ελέγξει τις προθέσεις /τα όρια των άλλων («τεστ») (π.χ. δασκάλων),

για να υπονομεύσει την εξουσία των ενηλίκων (δασκάλων /καθηγητών).

Διαχείριση προβλημάτων συμπεριφοράς στην τάξη

Πως προσδιορίζουμε τα προβλήματα συμπεριφοράς

Το πρώτο βήμα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς αποτελεί ο **ακριβής και κατάλληλος προσδιορισμός** της προβληματικής συμπεριφοράς.

Η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι μία σύνθετη πραγματικότητα, που απαιτεί προσοχή ως προς τον προσδιορισμό και την ερμηνεία της.

Κάθε συμπεριφορά παρουσιάζεται σε ένα **κοινωνικό πλαίσιο**. Τόσο η αύξηση, όσο και η μείωσή της εξαρτάται από τη δυναμική της συμπεριφοράς των άλλων.

Η ίδια συμπεριφορά μπορεί να χαρακτηρίζεται **ως προβληματική** από έναν εκπαιδευτικό και όχι από κάποιον άλλο, εξαρτάται δηλαδή από τα **υποκειμενικά κριτήρια** και τα επίπεδα ανοχής του κάθε εκπαιδευτικού.

Ακόμη, ένας μαθητής μπορεί να έχει μεγαλύτερη υπερκινητικότητα κατά τις τελευταίες ώρες της σχολικής μέρας, ενώ κατά το πρώτο δίωρο να παραμένει στη θέση του για περισσότερο χρονικό διάστημα.

Κριτήρια προσδιορισμού μιας συμπεριφοράς ως «προβληματικής» σύμφωνα με τους Zarkowska & Clements, 1994).

- Ακατάλληλη συμπεριφορά σε σχέση με **το αναπτυξιακό επίπεδο και την ηλικία** του παιδιού. Αυτό το κριτήριο αναφέρεται στο κατά πόσο μία συμπεριφορά συνιστά απόκλιση από αυτήν που αναμένεται με βάση την αναπτυξιακή ηλικία του παιδιού, αν δηλαδή υπάρχει αναπτυξιακή ανωριμότητα.
- Επικίνδυνη συμπεριφορά για την **σωματική ακεραιότητα και ασφάλεια** του ίδιου του παιδιού και των άλλων. Εδώ η έμφαση βρίσκεται στο κατά πόσο η συνέχιση αυτής της συμπεριφοράς είναι επιζήμια για τον εαυτό και τους άλλους (δασκάλα, συμμαθητές, γονείς, αδέρφια).
- Η συμπεριφορά αποτελεί αιτία **ψυχολογικής πίεσης** για τους άλλους.
- Η συμπεριφορά είναι **ανασταλτικός παράγοντας** για τη μάθηση. Όταν μία συμπεριφορά συνδέεται με προβλήματα μάθησης, είτε στο γνωστικό τομέα είτε στην κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, μπορεί να χαρακτηριστεί ως προβληματική.
- ~~Συμπεριφορά αντίθετη με τις **κοινωνικές σταθερές** (όπως οι κλοπές, το σκασιαρχείο, οι υλικές καταστροφές στο χώρο του σχολείου, η κακοποίηση άλλων παιδιών).~~

Στοιχεία συμπεριφοράς

- **Η συχνότητα της συμπεριφοράς:** όσο πιο συχνά παρουσιάζεται μία συμπεριφορά, τόσο πιο μεγάλο είναι το πρόβλημα.
 - **Η ηλικία του παιδιού:** όσο πιο μεγάλο είναι το παιδί με το πρόβλημα συμπεριφοράς, τόσο πιο σοβαρό είναι το πρόβλημα.
 - **Η ένταση της συμπεριφοράς:** όσο πιο σοβαρή/ έντονη είναι η μορφή με την οποία εκδηλώνεται το πρόβλημα συμπεριφοράς, τόσο πιο μεγάλο είναι το πρόβλημα.
-

-
- Η Συμπεριφορική Προσέγγιση
 - Η Οικοσυστημική Προσέγγιση
 - Η Ενεργητική Ακρόαση
-

Συμπεριφορική προσέγγιση

- Μία βασική αρχή είναι ότι **οι συνέπειες μιας συμπεριφοράς** καθορίζουν την επανάληψη ή την εξάλειψή της.
- Μία συμπεριφορά που έχει θετικά αποτελέσματα είναι πολύ πιθανό ότι θα διατηρηθεί, ενώ αν τα αποτελέσματα είναι δυσάρεστα για το άτομο, η συμπεριφορά θα μειωθεί ή θα εξαφανιστεί.
- Ενδείκνυται για προβλήματα συμπεριφοράς που παρουσιάζονται για **πρώτη φορά** και **δεν εμφανίζουν διάρκεια**

Πλαίσιο λειτουργίας

Ο μαθητής μπορεί να σηκώνεται συνέχεια από τη θέση του ή να μιλάει συνέχεια στο διπλανό του, π.χ όταν έχει να λύσει ασκήσεις μαθηματικών.

Το **ερέθισμα** μπορεί να είναι οι εργασίες στα μαθηματικά (ποσότητα, βαθμός δυσκολίας) και η **αντίδραση** είναι το πρόβλημα συμπεριφοράς.

Οι συνέπειες μπορεί να είναι **η αποφυγή των ασκήσεων**, αφού ο μαθητής ασχολείται με τους άλλους και τελικά **αποφεύγει** να λύσει τις ασκήσεις.

Το πρόβλημα συμπεριφοράς έχει **επικοινωνιακό χαρακτήρα**: μπορεί να εκφράζει την αδυναμία του μαθητή να λύσει τις ασκήσεις που είτε είναι δύσκολες είτε πολλές για εκείνον.

Παρέμβαση δασκάλου

Μείωση της ποσότητας των εργασιών, με την επιλογή πιο απλών ασκήσεων, ή με τη διδασκαλία μίας άλλης δεξιότητας που θα διευκολύνει το παιδί να εκτελεί τις δραστηριότητες χωρίς άγχος.

Στρατηγικές για την αποτελεσματική χρήση των κανόνων

Από την αρχή της χρονιάς, ο δάσκαλος **ορίζει** τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς που εκφράζουν τις απαιτήσεις του προς τους μαθητές ή **προκύπτουν** από το συμβόλαιο (εκπαιδευτικό συμβόλαιο) που προέκυψε.

- Θετική διατύπωση των κανόνων (ο κανόνας «μη μιλάτε μεταξύ σας όταν γράφετε» θα μπορούσε να διατυπωθεί «Συγκεντρώνομαι σε αυτά που έχω να γράψω»).
 - Σχέση θετικής διατύπωσης με την επιθυμητή συμπεριφορά όχι την προβληματική.
-

Στρατηγικές για την αποτελεσματική χρήση των κανόνων

- Ο δάσκαλος **διδάσκει τους κανόνες** στα παιδιά.
Τα προβλήματα συμπεριφοράς πολύ συχνά αντιμετωπίζονται **με υπενθύμιση** των κανόνων της τάξης.
 - Η πράξη έχει δείξει ότι αυτή η τακτική δεν επαρκεί για μία αλλαγή.
 - Η **σαφής διδασκαλία** των κανόνων είναι μία διαδικασία που βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν την λειτουργία των κανόνων
-

Στρατηγικές για την αποτελεσματική χρήση των κανόνων

- Ο δάσκαλος **ορίζει** το σύστημα των **θετικών και αρνητικών συνεπειών** από την εφαρμογή ή παραβίαση των κανόνων.
 - Γίνεται σε **συνεργασία** με τα παιδιά.
 - Ο δάσκαλος **υπενθυμίζει τους κανόνες** είτε γραπτά ή προφορικά
-

Τεχνικές συμπεριφορικής προσέγγισης

- Θετική ενίσχυση
- Αρνητική ενίσχυση
- Απόσβεση
- Υπερδιόρθωση
- Προσωρινή απομάκρυνση
- Σταδιακή διαμόρφωση
- Σύστημα συμβολικών αμοιβών
- Ανάλυση έργου
- Αμοιβαίο συμβόλαιο συμπεριφοράς
- Εκπαίδευση με αυτοκαθοδήγηση
- Παιχνίδι ρόλων
- Διδασκαλία εναλλακτικών τρόπων συμπεριφοράς
- Τιμωρία

Θετική ενίσχυση

Ορισμός μία ευχάριστη συνέπεια που ακολουθεί μία επιθυμητή συμπεριφορά και συμβάλλει στην επανάληψη της (π.χ. έπαινος, χαμόγελο, χειροκρότημα, πόντοι, βραβείο, αστεράκι, δραστηριότητα)

Στόχος η εδραίωση μίας αποδεκτής συμπεριφοράς

Συνθήκες ατομικά, ομαδικά

Διαδικασία Η δασκάλα επιλέγει τις θετικές συμπεριφορές που θα επιβραβεύει μέσα στην τάξη, π.χ. τις συμπεριφορές που υπαγορεύονται από τους κανόνες της τάξης. Για παράδειγμα, μία επιθυμητή συμπεριφορά είναι το κάθε παιδί να εκτελεί τις εργασίες του χωρίς να μιλάει στο διπλανό του μέχρι να τελειώσει (συγκέντρωση προσοχής). Η δασκάλα επιλέγει τον τρόπο που θα ανταμείβει τον μαθητή που δείχνει αυτή την επιθυμητή συμπεριφορά (π.χ. απευθύνει ένα θετικό σχόλιο στο μαθητή έτσι ώστε να το ακούσουν όλοι και να στραφεί η προσοχή τους σε αυτόν). Η θετική ενίσχυση μπορεί ακόμη να χρησιμοποιηθεί, όταν ένας μαθητής εκδηλώνει μία ανεπιθύμητη συμπεριφορά και η δασκάλα δίνει την προσοχή της σε έναν μαθητή που δείχνει μία επιθυμητή συμπεριφορά.

Πλεονεκτήματα Είναι μία ευχάριστη εμπειρία για το μαθητή.

Μειονεκτήματα Η επίδρασή της στο μαθητή εξαρτάται από το πρόγραμμα παροχής των ενισχύσεων. Η συνεχής ενίσχυση (η δασκάλα επιβραβεύει κάθε φορά που ο μαθητής δείχνει επιθυμητή συμπεριφορά) είναι λιγότερο αποτελεσματική από τη μερική ενίσχυση (η δασκάλα δεν επιβραβεύει κάθε φορά που υπάρχει η κατάλληλη συμπεριφορά).

Αρνητική ενίσχυση

Ορισμός: είναι μία αντίδραση σε μία συμπεριφορά που **απομακρύνει** κάτι δυσάρεστο για το παιδί (το παιδί αποφεύγει κάτι δυσάρεστο)

Στόχος: η μείωση της ακατάλληλης συμπεριφοράς

Συνθήκες: ατομικά, ομαδικά

Διαδικασία Η δασκάλα επιλέγει την συμπεριφορά στην οποία θα αντιδράσει. Για παράδειγμα, ένας μαθητής διακόπτει συνέχεια το μάθημα. Η δασκάλα αποφασίζει να μην επιτρέψει στο μαθητή να παρακολουθήσει το μάθημα, για να μειώσει την ανεπιθύμητη συμπεριφορά του. Έτσι, τον βγάζει έξω από την τάξη. Όμως, το αποτέλεσμα που έχει η αντίδραση της δασκάλας αποδεικνύεται ότι λειτουργεί ως ενίσχυση της μη-αποδεκτής συμπεριφοράς. Ο μαθητής εξακολουθεί να διακόπτει το μάθημα. Συνεπώς, η απομάκρυνση του από το μάθημα δεν έχει το αποτέλεσμα που θα είχε η τιμωρία (δηλαδή τη μείωση της μη-αποδεκτής συμπεριφοράς) αλλά τελικά αποτελεί αρνητική ενίσχυση. Έτσι, φαίνεται ότι για το μαθητή το να βγαίνει έξω από τη τάξη λειτουργεί ως αρνητική ενίσχυση για την συμπεριφορά του, αφού βγαίνοντας έξω από την τάξη αποφεύγει το μάθημα, που μάλλον δεν του αρέσει.

Πλεονεκτήματα: Είναι θετική για το άτομο, αφού αποφεύγει κάτι δυσάρεστο.

Μειονεκτήματα: Πετυχαίνει την αύξηση της μη-αποδεκτής συμπεριφοράς

Υπερδιόρθωση

Ορισμός: έχει δύο μορφές: (α) την άμεση αποκατάσταση της ζημιάς που έχει προκληθεί από την προβληματική συμπεριφορά, και (β) την εφαρμογή της κατάλληλης συμπεριφοράς από το παιδί με την προβληματική συμπεριφορά

Στόχος: η μείωση της ακατάλληλης συμπεριφοράς

Συνθήκες: ατομικά

Διαδικασία: Ο μαθητής εκδηλώνει μία μη-αποδεκτή συμπεριφορά (π.χ. χαλάει τα παιχνίδια των άλλων παιδιών) και η δασκάλα ζητά από το παιδί να τα ξαναφτιάξει όπως ήταν (αποκαταστατική υπερδιόρθωση). Ακόμη, η δασκάλα μπορεί να δείξει στο παιδί πώς να ασχολείται δημιουργικά με τα παιχνίδια (υπερεξάσκηση μιας θετικής δεξιότητας). Ή όταν ένας μαθητής μιλάει με θυμό και χρησιμοποιεί άσχημες εκφράσεις, η δασκάλα απαιτεί από το μαθητή να μιλά με θετικές εκφράσεις και με ηρεμία.

Πλεονεκτήματα: Το παιδί διδάσκεται να επανορθώνει τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει η συμπεριφορά του στο περιβάλλον.

Μειονεκτήματα: Είναι φανερό ότι αυτή η τεχνική απαιτεί διδασκαλία ένας-προς-έναν και χρόνο για να έχει επιτυχία. Ακόμη, είναι πιθανό η παρότρυνση της δασκάλας να αυξήσει την επιθετικότητα και άρνηση του μαθητή να αποκαταστήσει τη ζημιά που έκανε.

Προσωρινή απομάκρυνση

Ορισμός: η απομάκρυνση του μαθητή από ένα χώρο ή δραστηριότητα που ενισχύει την συμπεριφορά του

Στόχος: η επαναφορά του μαθητή σε μία κατάσταση συναισθηματικής ηρεμίας

Συνθήκες: ατομικά

Διαδικασία: Ο μαθητής μιλάει συνέχεια και ενοχλεί το διπλανό του
Ο δάσκαλος τον οδηγεί σε ένα χώρο με ελάχιστα ερεθίσματα «θρανίο σκέψης» Ο μαθητής επιστρέφει όταν μπορεί να καθίσει στο θρανίο του όταν δεν ενοχλεί το διπλανό του

Πλεονεκτήματα: Είναι μία ανώδυνη διαδικασία που χρησιμοποιείται ευρύτατα.

Μειονεκτήματα: Η συχνή εφαρμογή της προσωρινής διακοπής μπορεί να δημιουργήσει στο μαθητή αρνητικά συναισθήματα (αφού απομονώνεται από τους άλλους) και να διαμορφώσει μία αρνητική στάση της τάξης απέναντί του. Η δασκάλα χρειάζεται να τονίζει στο μαθητή τον σκοπό της προσωρινής διακοπής: ότι ο μαθητής που πηγαίνει στο «θρανίο της σκέψης» θα μείνει εκεί για λίγο, ώσπου να είναι έτοιμος να γυρίσει στη θέση του και να παρακολουθήσει το μάθημα..

Σταδιακή διαμόρφωση

Ορισμός: η δασκάλα ενισχύει το μαθητή για κάθε συμπεριφορά που πλησιάζει στην επιθυμητή συμπεριφορά

Στόχος: η διαμόρφωση μιας κατάλληλης συμπεριφοράς

Συνθήκες: ατομικά, ομαδικά

Διαδικασία: Η δασκάλα παρατηρεί το μαθητή με το πρόβλημα συμπεριφοράς (π.χ. όταν είναι να γράψει, μιλάει συνέχεια στο διπλανό του και σηκώνεται από τη θέση του) και τον ενισχύει κάθε φορά που εκείνος εκδηλώνει θετικές συμπεριφορές. Έτσι, στο παραπάνω παράδειγμα η δασκάλα επαινεί το μαθητή όταν γράφει χωρίς να μιλάει στο διπλανό του και παραμένει έστω για λίγο στη θέση του. Σε αυτή την τεχνική, το ενδιαφέρον της δασκάλας είναι να ενισχύσει μικρές ενδείξεις αποδεκτής συμπεριφοράς, ώστε σταδιακά να διαμορφώσει με τη χρήση της ενίσχυσης μία συνολικά κατάλληλη συμπεριφορά.

Πλεονεκτήματα: Είναι ευχάριστη εμπειρία για το μαθητή, αφού στηρίζεται στη θετική ενίσχυση. Έτσι, δε δίνει έμφαση στο πρόβλημα συμπεριφοράς αλλά σε κάποια θετικά σημεία και δημιουργεί ένα κλίμα αποδοχής του μαθητή από τη δασκάλα.

Μειονεκτήματα: Για να επιτευχθεί η διαμόρφωση της επιθυμητής συμπεριφοράς απαιτείται χρόνος.

Σύστημα συμβολικών αμοιβών

Ορισμός μία θετική συμπεριφορά επιβραβεύεται με συμβολικές αμοιβές (αμοιβές που μπορούν να ανταλλαχθούν με κάποια άλλες ενισχύσεις)

Στόχος η διατήρηση μιας συμπεριφοράς

Συνθήκες ατομικά, ομαδικά

Διαδικασία Η δασκάλα προσδιορίζει με ακρίβεια μία κατάλληλη συμπεριφορά (π.χ. «γράφω τις ασκήσεις της Γλώσσας χωρίς να ασχολούμαι με το διπλανό μου») και ορίζει την αξία της συμβολικής αμοιβής (εάν ένας μαθητής τηρεί αυτόν τον κανόνα, η δασκάλα θα του δίνει μία «φατσούλα που χαμογελάει» που θα την κολλά στο βιβλίο του). Μετά καθορίζεται με ακρίβεια το σύστημα της ανταλλαγής. Έτσι, αν ένας μαθητής έχει πέντε «φατσούλες», τότε μπορεί να τις ανταλλάξει με μία εκπαιδευτική δραστηριότητα, όπως το διάβασμα ενός βιβλίου από τη βιβλιοθήκη του σχολείου.

Πλεονεκτήματα Αυτή η τεχνική έχει υποστηριχθεί ως αποτελεσματική στην κινητοποίηση των παιδιών για να επαναλαμβάνουν την συμπεριφορά τους. Ακόμη, διδάσκει στο μαθητή να περιμένει την τελική ενίσχυση. Γι' αυτό συστήνεται για παιδιά μεγάλων τάξεων (Δ', Ε' και ΣΤ') που μπορούν να αποκτήσουν το αντάλλαγμα με κάποια καθυστέρηση.

Μειονεκτήματα Η ιδιαιτερότητα αυτής της τεχνικής είναι η χρήση της ανταλλάξιμης αξίας των ενισχύσεων. Αλλά χρειάζεται προσοχή στις μορφές των ανταλλάξιμων ενισχύσεων που προσφέρονται, ώστε οι ενισχύσεις να οδηγούν σε μία παιδαγωγικά χρήσιμη και δημιουργική δραστηριότητα και όχι σε μία **υλική αμοιβή**.

Ανάλυση έργου

Ορισμός: η ανάλυση της τελικώς αποδεκτής συμπεριφοράς σε βραχύχρονους και μακρόχρονους στόχους

Στόχος: η μείωση της ακατάλληλης συμπεριφοράς

Συνθήκες: ατομικά

Διαδικασία: Ο μαθητής έχει μια επιθύμητη συμπεριφορά. Ο δάσκαλος θέτει ως στόχο να μειωθεί η συχνότητα π.χ. *ο μαθητής να σηκώνεται από το καρεκλάκι του 1 φορά σε κάθε διδακτική ώρα.* ή να αλλάξει η κατάσταση π.χ. *ο μαθητής κάνει μία άσκηση στη γλώσσα χωρίς να σηκωθεί από τη θέση του..* Αναλύεται σε υποστόχους. Ο μαθητής υλοποιώντας το πρόγραμμα υλοποιεί και τους στόχους

Πλεονεκτήματα: Αυτή η τεχνική είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, όταν το πρόβλημα συμπεριφοράς είναι εκτεταμένο και έντονο. Στην περίπτωση αυτή, είναι αναγκαίο να διαμορφώνεται μία οργανωμένη παρέμβαση από τη δασκάλα, ώστε η αλλαγή στην συμπεριφορά να είναι σταδιακή και σταθερή.

Μειονεκτήματα: Είναι μία χρονοβόρα διαδικασία και απαιτεί υπομονή στη χρήση της.

Αμοιβαίο συμβόλαιο συμπεριφοράς

Ορισμός: γραπτή συμφωνία ανάμεσα στη δασκάλα και το παιδί που προσδιορίζει με ακρίβεια ποιες συμπεριφορές επιβραβεύονται και ποιες ενισχύσεις προσφέρονται όταν το παιδί συμπεριφερθεί κατάλληλα

Στόχος: η επανάληψη της κατάλληλης συμπεριφοράς

Συνθήκες: ατομικά, ομαδικά

Πλεονεκτήματα: Είναι μία τεχνική που διδάσκει στα παιδιά: (α) να αναπτύσσουν αυτοέλεγχο και υπευθυνότητα για την συμπεριφορά τους με τη χρήση της γραπτής συμφωνίας, και (β) να διαπραγματεύονται και να συμβιβάζονται με τις απαιτήσεις των άλλων και να ρυθμίζουν την συμπεριφορά τους σύμφωνα με καθορισμένα κριτήρια.

Εκπαίδευση σε αυτό-καθοδήγηση

Ορισμός: είναι μία τεχνική ελέγχου των σκέψεων, συναισθημάτων και πράξεων

Στόχος: η ρύθμιση της συμπεριφοράς από το ίδιο το άτομο

Συνθήκες: ατομικά

Διαδικασία: Ο μαθητής έχει ανεπιθύμητη συμπεριφορά Ο δάσκαλος παρουσιάζει το γνωστικό πρότυπο Συμπεριφοράς (τι πρέπει να κάνει)

Ο μαθητής υλοποιεί με εξωτερική αυτό-καθοδήγηση. Ο μαθητής υλοποιεί με εσωτερική αυτό-καθοδήγηση

Πλεονεκτήματα: Αυτή η τεχνική είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική για την ανάπτυξη αυτοελέγχου στην αντιμετώπιση καταστάσεων, που το παιδί καταφεύγει σε ακατάλληλες συμπεριφορές ως μόνη λύση. Ως τεχνική είναι πιο κατάλληλη για παιδιά (στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού) με παρορμητική συμπεριφορά, διάσπαση προσοχής και επιθετικότητα.

Μειονεκτήματα: Η εκπαίδευση σε αυτό-καθοδήγηση προϋποθέτει ότι ο μαθητής έχει ισχυρό κίνητρο αλλαγής της συμπεριφοράς του, αφού στηρίζεται στη συστηματική συνεργασία δασκάλας και παιδιού.

Διαδικασία

- (α) **Επιλογή επεισοδίου:** η δασκάλα επιλέγει ένα γεγονός/ επεισόδιο, όπου εκδηλώνεται το πρόβλημα συμπεριφοράς. Για παράδειγμα, όταν παίζει ένας μαθητής στην αυλή τον πλησιάζουν άλλα παιδιά και του μιλάνε άσχημα.
- (β) **Παρουσίαση γνωστικού προτύπου:** η δασκάλα περιγράφει στο μαθητή τις σκέψεις της, π.χ. «Το πρόβλημα είναι ότι αυτοί έρχονται και μου μιλάνε άσχημα. Έχω θυμώσει πολύ. Είμαι εκνευρισμένος. Θέλω να τους χτυπήσω. Αλλά αν το κάνω αυτό θα με χτυπήσουν κι εκείνοι, που είναι πιο πολλοί. Αν τους μιλήσω άσχημα, θα μου μιλήσουν κι εκείνοι με τον ίδιο τρόπο. Είναι καλό να ηρεμήσω. Θα μπορούσα να μη δώσω σημασία σε αυτά που λένε. Να πάω να παίξω με το Μιχάλη, που είναι φίλος μου.»
- (γ) **Εξωτερική Αυτοκαθοδήγηση:** το παιδί επαναλαμβάνει λέξη προς λέξη τις οδηγίες, έτσι όπως τις παρουσίασε η δασκάλα.
- (δ) **Εσωτερική Αυτοκαθοδήγηση- τύπου Α:** το παιδί επαναλαμβάνει τις οδηγίες ψιθυριστά στον εαυτό του. Εδώ η δασκάλα ενθαρρύνει το παιδί να εμπλουτίσει τις οδηγίες προς τον εαυτό του και με δικές του σκέψεις.
- (ε) **Εσωτερική Αυτοκαθοδήγηση- τύπου Β:** το παιδί αυτοκαθοδηγείται από μέσα του. Εδώ η δασκάλα παρακολουθεί τις σκέψεις του παιδιού μέσα από τις πράξεις του. Σε κάποιες στιγμές, η δασκάλα μπορεί να διακόπτει το μαθητή με ερωτήσεις, όπως «Τι ακριβώς σκέφτεσαι αυτή την στιγμή;», «Πες μου ποια λύση διάλεξες;».

Παιχνίδι ρόλων

Ορισμός: είναι η διαδικασία ταύτισης του παιδιού με ένα ρόλο που περιλαμβάνει κοινωνικές δεξιότητες

Στόχος: η παρατήρηση και η ερμηνεία της προβληματικής συμπεριφοράς από τον ίδιο το μαθητή

Συνθήκες: ατομικά, ομαδικά

Πλεονεκτήματα: Αυτή η τεχνική προωθεί την αυτο-παρατήρηση και την ερμηνεία της προβληματικής συμπεριφοράς του μαθητή, σε καταστάσεις όπου χάνει τον αυτοέλεγχο.

Μειονεκτήματα: Πρόκειται για μία απαιτητική διαδικασία, που απαιτεί συστηματική και εντατική ένας-προς-έναν επαφή της δασκάλας με το μαθητή.

Διδασκαλία εναλλακτικών τρόπων αντίδρασης

Ορισμός: η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει την εκπαίδευση σε αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων αντίδρασης σε προβληματικές καταστάσεις

Στόχος: η ανάπτυξη εναλλακτικών στρατηγικών από το μαθητή

Συνθήκες: ατομικά

Πλεονεκτήματα: Αυτή η τεχνική προσφέρει τη δυνατότητα στο μαθητή να εξετάσει και να αξιολογήσει τον τρόπο σκέψης του, ώστε να αλλάξει την συμπεριφορά του.

Μειονεκτήματα: Η συζήτηση με σκοπό την αναζήτηση εναλλακτικών στρατηγικών μπορεί να προσφέρει στο μαθητή την ευκαιρία να δίνει προκλητικές απαντήσεις στη δασκάλα, γεγονός που μπορεί να δημιουργήσει ψυχική ένταση στη δασκάλα. Σε αυτή τη περίπτωση, η στάση της χρειάζεται να παραμένει ψύχραιμη και να αποφεύγει να απαντήσει στις προκλήσεις του μαθητή. Ο στόχος αυτής της συζήτησης δεν είναι να κριθεί ο μαθητής για τις λύσεις που προτείνει, αλλά να ανακαλύψει εναλλακτικούς τρόπους αντίδρασης.

Οικοσυστημική προσέγγιση

Προσεγγίζοντας τις προβληματικές συμπεριφορές των μαθητών, ο Durant (1995) υιοθετεί την οικοσυστημική προσέγγιση, η οποία βασίζεται στις εξής παραδοχές:

1. Η προβληματική συμπεριφορά κατανοείται καλύτερα μέσα σε ένα **πλαίσιο αλληλεπιδράσεων** που συντηρούν αυτή την συμπεριφορά. Αυτό συμβαίνει χωρίς οι εμπλεκόμενοι (π.χ. εκπαιδευτικοί) να το συνειδητοποιούν. **Ενθαρρύνουν** δηλαδή οι εκπαιδευτικοί ή οι γονείς την προβληματική συμπεριφορά των μαθητών με κάποιες από τις δικές τους συμπεριφορές (π.χ. απειλές, προσβολές προς τους μαθητές κλπ).

2. Η προβληματική συμπεριφορά συνήθως συνεχίζει να υφίσταται γιατί οι γονείς ή/και οι εκπαιδευτικοί συνεχίζουν να αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο απέναντι στην προβληματική συμπεριφορά, και χωρίς να το επιδιώκουν, συμβάλλουν στη διατήρηση του προβλήματος.

3. Μια αλλαγή στην προβληματική συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει και σε άλλες αλλαγές και μακροχρόνιες θετικές επιπτώσεις σε πολλές πλευρές της συμπεριφοράς του μαθητή.

Συνεπώς οι προβληματικές συμπεριφορές είναι αποτέλεσμα των δυναμικών αλληλεπιδράσεων παιδιών και περιβάλλοντος (οικογενειακού, σχολικού) κι όχι έκφραση των δυσλειτουργιών του παιδιού (Fraser, 2004)

Οικοσυστημική - Γνωρίσματα

- Εστιάζεται στην **αλλαγή της προβληματικής κατάστασης**, όχι στη διάγνωση ατόμων με προβλήματα.
- Δεν απαιτεί **πολύπλοκα προγράμματα** και δίνει την ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς εύκολα και άνετα, να έχουν ένα διαφορετικό τρόπο αντιμετώπισης.
- Οι εκπαιδευτικοί ξεκινούν με τις πτυχές του προβλήματος που μπορούν να **αντιμετωπιστούν εύκολα**.
- Αφήνει ανοιχτές πολλές και διαφορετικές ερμηνείες για την ίδια τη συμπεριφορά
- Ενθαρρύνει τη συναισθηματική ανοχή και την ευρύτητα αντιλήψεων ιδίως στα χρόνια προβλήματα (ενεργητική ακρόαση).
- Είναι σχεδιασμένη **να οικοδομεί** πάνω - στα όποια - **θετικά στοιχεία** του ατόμου.
- Δεν απαιτούνται ειδικές γνώσεις για το θέμα

Τεχνικές οικοσυστημικής προσέγγισης

- **Η τεχνική της αναπλαισίωσης** (πώς να σκεφτείτε το πρόβλημα διαφορετικά)
- **Η τεχνική της θετικής υποδήλωσης των κινήτρων** (αναζητώντας θετικά κίνητρα στα προβλήματα συμπεριφοράς)
- **Η τεχνική της υποδήλωσης των λειτουργιών του οικοσυστήματος** (αναζητώντας θετικές λειτουργίες στα προβλήματα συμπεριφοράς)
- **Η τεχνική της κερκόπορτας** (επηρεάζοντας έμμεσα το πρόβλημα)
- **Η τεχνική του εντοπισμού εξαιρέσεων** (εστιάζοντας την προσοχή σε ότι δεν αποτελεί πρόβλημα)

Τεχνικές οικοσυστημικής προσέγγισης

Το παράδειγμα του παιδιού που «πετάγεται» στο μάθημα

- **Αναζήτηση θετικών λειτουργιών =** σύστημα εξέτασης
- **Ενθάρρυνση προβληματικής συμπεριφοράς =** καταγραφή απάντησης από το μαθητή πριν να «πεταχτεί»
- *Δυστυχώς, οι παλιές συνήθειες δεν αλλάζουν εύκολα. Αν αρχίσεις πάλι να «πετάγεσαι», αυτό μπορεί να σημαίνει ότι ξαναγύρισα στον παλιό τρόπο εξέτασης.*
- *Ίσως στην αρχή το βρίσκεις δύσκολο να γράφεις αυτό που θέλεις να πεις, γι' αυτό δε θα φαινόταν παράξενο, αν «πεταγόσουν» κάπου κάπου.*

Τεχνικές οικοσυστημικής προσέγγισης

Το παράδειγμα του παιδιού που «πετάγεται» στο μάθημα

- **Αναπλαισίωση** = ενθουσιασμός

Τεμπέληδες;

καπετάν-φασαρίες;

ή δυο καλοί φίλοι;

- **Θετική υποδήλωση κινήτρων** = ενδιαφέρον

- *Πιστεύω ότι ο ενθουσιασμός σου θα εκδηλώνεται πότε πότε με τρόπους απροσδόκητους. Αυτό θα περίμενε κανείς από ένα δραστήριο άτομο σαν και σένα*
 - *Είμαι πραγματικά ευχαριστημένος που έχω ένα μαθητή σαν εσένα, με τόσο ενδιαφέρον για το μάθημα. Δε θα αποτελούσε έκπληξη για μένα, αν μερικές φορές απαντούσες χωρίς να ερωτηθείς.*
-

Αναγνώριση Θετικών Λειτουργιών

Ορισμός η αναγνώριση μιας θετικής λειτουργίας (επίδρασης) σε ένα πρόβλημα συμπεριφοράς

Στόχος η αλλαγή του προβλήματος συμπεριφοράς

Συνθήκες ατομικά

Διαδικασία Η τεχνική της αναγνώρισης θετικών λειτουργιών σε ένα πρόβλημα συμπεριφοράς περιλαμβάνει τα εξής βήματα. **Αρχικά**, η δασκάλα **παρατηρεί το πρόβλημα** συμπεριφοράς και αναζητά θετικές λειτουργίες γι' αυτό. Για παράδειγμα, η απουσία συμμετοχής ενός παιδιού στο μάθημα εξυπηρετεί μία θετική λειτουργία: την εξοικονόμηση διδακτικού χρόνου για τα άλλα παιδιά. Η δασκάλα αποκαλύπτει στη μαθήτριά αυτή τη θετική λειτουργία της συμπεριφοράς της με μία φράση, όπως «Ελένη, βλέπω ότι δεν χρειάζεσαι τον χρόνο που σου αναλογεί μέσα στην τάξη. Έτσι μου δίνεται η ευκαιρία να ασχοληθώ λίγο παραπάνω με άλλα παιδιά..».

Πλεονεκτήματα Η τεχνική της υποδήλωσης θετικών λειτουργιών σε ένα πρόβλημα συμπεριφοράς βοηθά το μαθητή να σκεφτεί κάποιες θετικές λειτουργίες που ίσως να μην επεδίωκε. Έτσι, με αυτή την νέα οπτική ο μαθητής επαναπροσδιορίζει την συμπεριφορά του με τελικό στόχο την αλλαγή της.

Τεχνική της «Κερκόπορτας»

Ορισμός: ο σχολιασμός θετικών πλευρών στην συμπεριφορά ενός μαθητή με πρόβλημα συμπεριφοράς

Στόχος: η αλλαγή του προβλήματος συμπεριφοράς

Συνθήκες: ατομικά

Διαδικασία: Η δασκάλα παρατηρεί την όλη συμπεριφορά του μαθητή, χωρίς να επικεντρώνεται μόνο στις προβληματικές πλευρές. Ο στόχος είναι να επισημανθούν οι καλές πλευρές του μαθητή και να διατυπωθούν θετικά σχόλια από τη δασκάλα, παρόλο που ο συγκεκριμένος μαθητής έχει προβληματική συμπεριφορά. Η βάση αυτής της τεχνικής είναι οικοσυστημική: αν **επηρεαστεί θετικά** μία πλευρά της προσωπικότητας του μαθητή, τότε και οι άλλες πλευρές θα φορτιστούν με αυτή την θετική ενέργεια, ώστε ο μαθητής να ενεργοποιηθεί και να αλλάξει την συμπεριφορά του. Η συνηθισμένη τακτική να επικεντρώνεται η δασκάλα στην αρνητική πλευρά του μαθητή και να του ζητά επίμονα να σέβεται και να τηρεί τους κανόνες, δημιουργεί ισχυρές αντιστάσεις και αναστέλλει την αλλαγή.

Πλεονεκτήματα: Η «τεχνική της κερκόπορτας» διευκολύνει στη διαμόρφωση μιας θετικής και εποικοδομητικής σχέσης ανάμεσα στη δασκάλα και το μαθητή.

Ενεργητική ακρόαση

- Μία προσέγγιση που χρησιμοποιείται ευρύτατα από τους εκπαιδευτικούς για την αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς στο σχολείο είναι η **συζήτηση** με το παιδί.
- Οι στόχοι της δασκάλας σε αυτό το διάλογο είναι πολλαπλοί: να **διερευνήσει τα αίτια** της συμπεριφοράς σύμφωνα με τη γνώμη του ίδιου του μαθητή, να ανακαλύψει **τον τρόπο σκέψης** του παιδιού, να του **υπενθυμίσει τους κανόνες** και τις θετικές/αρνητικές συνέπειες από την εφαρμογή τους.
- Είναι ουσιαστικά μία συνομιλία που περιλαμβάνει **ακρόαση και συζήτηση** με εκείνους που έχουν το πρόβλημα με στόχο να βοηθηθούν να κατανοήσουν και να λύσουν το πρόβλημά τους.
- Η σχέση δασκάλας και μαθητή έχει ορισμένα από τα χαρακτηριστικά που περιγράφουν μία «θεραπευτική σχέση». Προϋποθέτει ένα **κλίμα εμπιστοσύνης** ανάμεσα στις δύο πλευρές και η συνομιλία δασκάλας και μαθητή στηρίζεται στην **«ενσυναίσθηση»**,

Στρατηγικές Θεραπευτικής επικοινωνίας (Cooper et al, 1994)

1. Ο δάσκαλος επιτρέπει με μη-κριτικό και μη-απειλητικό ύφος στο μαθητή να εκφράσει με το δικό του τρόπο τη δική του αντίληψη για ό,τι έκανε, χωρίς να αναζητά να ανακαλύψει τι έγινε στην πραγματικότητα (π.χ. στην περίπτωση μιας φασαρίας ποιος άρχισε πρώτος και τι έγινε μετά). Είναι σημαντικό ο δάσκαλος να αποφύγει να έχει **το ρόλο του κριτή**, που συγκεντρώνει στοιχεία για να αποφασίσει ποιος είναι ο ένοχος.
 2. Η προβληματική συμπεριφορά εξετάζεται σε σχέση με την όλη προσωπικότητα του μαθητή.
 3. Είναι σημαντικό για το δάσκαλο να διερευνήσει το σύστημα αξιών του μαθητή (π.χ. με την ερώτηση "Τι νομίζεις ότι θα έπρεπε να γίνει σε αυτή την περίπτωση;").
-

Στρατηγικές Θεραπευτικής επικοινωνίας (Cooper et al, 1994)

4. Χρειάζεται να τονιστούν οι ρεαλιστικές συνέπειες που θα είχε η συνέχιση της προβληματικής συμπεριφοράς (π.χ. «Τι νομίζεις ότι θα συμβεί αν συνεχίσεις να χτυπάς τους συμμαθητές σου;»). Εδώ το ύφος της ερώτησης δεν είναι διδακτικό, αλλά δείχνει ενδιαφέρον.
 5. Ο δάσκαλος χρειάζεται να διερευνήσει αν ο μαθητής ενδιαφέρεται να αλλάξει συμπεριφορά (τα κίνητρα αλλαγής) και πώς θα μπορούσε να τον βοηθήσει σ' αυτό. Η συναίνεση του ίδιου του μαθητή για την επιθυμητή αλλαγή δημιουργεί ένα κλίμα συνεργασίας και επιταχύνει τη θετική έκβαση μιας παρέμβασης.
 6. Τέλος, είναι σκόπιμο ο δάσκαλος να σχεδιάσει ένα **πλάνο συμπεριφοράς** μαζί με τον μαθητή, ώστε κι εκείνος να έχει ενεργητικό και υπεύθυνο ρόλο στη διαδικασία αλλαγής της συμπεριφοράς του.
-

Επιβεβαίωση της ακρόασης

Ορισμός η χρήση λεκτικών και μη-λεκτικών τρόπων επικοινωνίας που επιβεβαιώνουν την ενεργητική ακρόαση του μαθητή από τη δασκάλα

Στόχος η εδραίωση μιας σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσα στη δασκάλα και το μαθητή

Συνθήκες ατομικά

Διαδικασία Η δασκάλα ακούει με προσοχή και γνήσιο ενδιαφέρον το μαθητή, όπως φαίνεται από τα νεύματα, τις εκφράσεις προσώπου και κάποιες σύντομες φράσεις της. Με αυτούς τους τρόπους, η δασκάλα δείχνει να παρακολουθεί αυτά που λέει ο μαθητής, χωρίς να εκφράζει τη δική της γνώμη.

Πλεονεκτήματα Ο μαθητής, καθώς αισθάνεται ότι είναι το επίκεντρο της συζήτησης, ενθαρρύνεται να περιγράψει ελεύθερα τις σκέψεις και τα συναισθήματά του.

Καθρέφτισμα

Ορισμός η επανάληψη φράσεων του μαθητή από τη δασκάλα

Στόχος η διερεύνηση των σκέψεων και συναισθημάτων από το μαθητή από τον ίδιο

Συνθήκες ατομικά

Διαδικασία Η δασκάλα καθώς προσπαθεί να κατανοήσει τα συναισθήματα ή το πραγματικό μήνυμα που εκφράζει ο μαθητής, επαναλαμβάνει τις φράσεις του, ώστε εκείνος να το ξανασκεφτεί και να το επαληθεύσει/ διαψεύσει. Αυτή η τεχνική αναπαριστά συμβολικά το καθρέφτισμα μιας μορφής, όπου το είδωλο της αναπαράγεται πιστά μέσα στον καθρέφτη. Δηλαδή, η δασκάλα αναπαράγει τα λόγια του μαθητή με ακρίβεια. Έτσι, «στέκεται» σε αυτά που ο μαθητής διηγείται και τον κινεί να επεξεργαστεί πιο βαθιά τα λόγια του.

Ακολουθεί ένα παράδειγμα καθρεφτίσματος:

Μαθητής: «Αυτό το σχολείο δεν μου αρέσει καθόλου.»

Δασκάλα: «Δεν σου αρέσει καθόλου.»

Μαθητής: «Ναι, κύριε, γιατί όλα τα άλλα παιδιά με κοροιδεύουν.»

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η χρήση του καθρεφτίσματος βασίζεται στην κρίση της δασκάλας να παρεμβαίνει επιλεκτικά σε σημεία, ώστε ο μαθητής να περιγράψει πιο διεξοδικά τις σκέψεις και τα συναισθήματά του.

Πλεονεκτήματα Δίνει την ευκαιρία στο μαθητή να αναπτύξει πιο αναλυτικά τις σκέψεις και τα συναισθήματά του.

Αντανάκλαση

Ορισμός η επιλεκτική προσοχή της δασκάλας στα συναισθηματικά στοιχεία του μαθητή, όπως διαφαίνονται στον προφορικό λόγο ή στη μη-λεκτική συμπεριφορά του

Στόχος η συνειδητοποίηση των συναισθημάτων του μαθητή από τον ίδιο.

Συνθήκες ατομικά

Διαδικασία Η δασκάλα παρατηρεί προσεκτικά το μαθητή και διαμορφώνει την απάντησή της στο συναίσθημα που εκείνος εκφράζει με τα λόγια του. Το ουσιαστικό χαρακτηριστικό αυτής της δεξιότητας είναι να **δίνεται προσοχή στο συναισθηματικό μέρος του μηνύματος** που διατυπώνει ο μαθητής, το οποίο συχνά είναι λανθάνον και δηλώνεται από τον τόνο της φωνής ή την στάση του σώματος. Στο ακόλουθο παράδειγμα η δασκάλα αντανακλά το συναίσθημα του μαθητή.

Μαθητής: «Ο Πέτρος με χτυπάει και με κοροϊδεύει συνέχεια στο διάλειμμα!»

Δασκάλα: «Φαίνεται πως αυτό σε πληγώνει πολύ.»

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο στην αντανάκλαση είναι η ακριβής αναγνώριση των συναισθημάτων από τη δασκάλα.

Πλεονεκτήματα Αυτή η τεχνική διευκολύνει το μαθητή να αναγνωρίσει και να κατανοήσει τα συναισθήματά του.

Παράφραση

Ορισμός η ακριβής επανάληψη των πιο σημαντικών λέξεων που χρησιμοποίησε ο μαθητής και μία σύντομη δήλωση της δασκάλας που συνοψίζει όσα λέχθηκαν

Στόχος η επεξεργασία των σκέψεων και συναισθημάτων του μαθητή από τον ίδιο

Συνθήκες ατομικά

Διαδικασία Η δασκάλα συγκεντρώνεται στο προφορικό στοιχείο και προσπαθεί να αποκρυσταλλώσει σε ένα σχόλιο το νόημα όσων είπε ο μαθητής. Ακολουθεί ένα παράδειγμα παράφρασης.

Μαθητής: «Μερικές φορές νομίζω ότι θα το αφήσω το σχολείο. Έτσι δε θα έχω να διαβάζω όλα αυτά.

Αλλά μετά σκέφτομαι ότι έτσι δεν θα έλυνα το πρόβλημα.»

Δασκάλα: «Δηλαδή, νομίζεις ότι θα ντρεπόσουν για τον εαυτό σου αν αφήνες το σχολείο τώρα.»

Πλεονεκτήματα Η παράφραση, όταν χρησιμοποιείται εύστοχα, αποδεικνύει πειστικά στο μαθητή ότι η δασκάλα παρακολουθεί προσεκτικά και κατανοεί όσα λέει. Ακόμη, βοηθά τη δασκάλα να ελέγξει τη δική της αντίληψη για τα όσα ειπώθηκαν από το μαθητή και να δώσει μία νέα κατεύθυνση στη συζήτηση.

Σενάριο 1

«Ο Γιώργος είναι ένας μαθητής χωρίς μαθησιακά προβλήματα και χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα συμπεριφοράς. Την ώρα του μαθήματος ο Γιώργος συστηματικά δυσκολεύεται να συγκεντρωθεί, δεν εργάζεται ικανοποιητικά, δεν ακολουθεί την πορεία της διδασκαλίας και διακόπτει το μάθημα. Η συμπεριφορά του Γιώργου αποσπά την προσοχή και άλλων μαθητών και δημιουργεί αταξία στην τάξη.»

Σε ποιους παράγοντες πιστεύετε ότι οφείλεται η συμπεριφορά του Γιώργου ;

Έλλειψη εστίασης από το μαθητή στη μαθησιακή διαδικασία

- Το θέμα που διδάσκουμε δε συνδέεται με τη ζωή του παιδιού
- άρα είναι ξένο προς το παιδί
 - Το θέμα αλλά και ο τρόπος διδασκαλίας δεν είναι ενδιαφέρον για το παιδί
 - Το θέμα και ο τρόπος διδασκαλίας προκαλούν άγχος στο μαθητή
- Ο χρόνος συγκέντρωσης των μαθητών σε ένα θέμα είναι μικρός και αυτό γιατί ο εγκέφαλος τους επεξεργάζεται συνεχώς τα ερεθίσματα του περιβάλλοντός τους και σε αυτά αντιδρούν (*Donna Walker Tileston, 2004*)
-

Η διδασκαλία πρέπει

- να είναι σχεδιασμένη με τρόπο που να κινητοποιεί τους μαθητές (κίνητρα, ενδιαφέροντα, κλίσεις, ταλέντα, μαθησιακό προφίλ μαθητή)
 - να έχει ρυθμό, ποικιλία δραστηριοτήτων να είναι ρέουσα χωρίς νεκρό χρόνο
 - να μην προκαλεί στρες στους μαθητές (ανάλογο επίπεδο ετοιμότητας - ανάλογο συναισθηματικό περιεχόμενο κ.ά.)
-

Σενάριο 2.

Ο Αντρέας είναι ένας αρκετά καλός μαθητής όμως δυσκολεύεται να ακολουθήσει τους κανόνες της τάξης. Κάποια χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς του είναι ότι :

- Διακόπτει τους άλλους όταν μιλούν
- Σηκώνεται και περπατά μέσα στην τάξη άσκοπα
- Συμπεριφέρεται με αγένεια

Τι μπορούμε να κάνουμε για να πείσουμε και να βοηθήσουμε τον Αντρέα να αλλάξει;

Δοκιμάστε ...

- Προσέξτε να είσαστε εσείς παράδειγμα προς μίμηση
 - Βάλτε τον να εργαστεί με παιδιά που αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση
 - Μιλήστε μαζί του και αφήστε τον να σας πει ότι αυτός αισθάνεται
 - Κάνετε μαζί του ένα «Συμβόλαιο Συμπεριφοράς» στο οποίο το παιδί θα θέσει τους δικούς του στόχους
-

Παράδειγμα με βάση την τεχνική της αναπλαισίωσης

Το κουδούνι χτυπά, τα παιδιά μπαίνουν στην τάξη κάνοντας φασαρία. Όλοι κάθονται στα θρανία τους εκτός από το Γιάννη που στέκεται κοντά στο θρανίο του Πέτρου και μιλάνε.

Καθηγήτρια: Γιάννη, κάθισε σε παρακαλώ στη θέση σου να ξεκινήσουμε το μάθημα.

Γιάννης: Τώρα, τώρα, Κυρία, σε ένα λεπτό.

Καθηγήτρια: Γιάννη, δε βλέπω να μ'ακούς, σταμάτα τα μπλα-μπλά και κάτσε στη θέση σου! (Τα παιδιά συνεχίζουν να μιλούν και όλη η τάξη έχει αναστατωθεί.)

Καθηγήτρια: Γιάννη, κάτσε γρήγορα και πες μου, στη φράση «σιδερένιος πύργος» ποιο είναι το επίθετο;

Γιάννης: «σιδερένιος».

Πέτρος: Μπράβο, σωστά ! (Τα παιδιά συνεχίζουν να μιλάνε)

Η καθηγήτρια νευριάζει

Καθηγήτρια: Γιάννη, Πέτρο, στο γραφείο του διευθυντή γρήγορα!

Πως θα μπορούσε να είχε χειριστεί η καθηγήτρια την κατάσταση μέσω της τεχνικής της αναπλαισίωσης:

Καθηγήτρια: Γιάννη, χαίρομαι που είσαι τόσο καλός φίλος με τον Πέτρο και χαίρομαι που θέλεις να είσαι μαζί του και να τα λέτε κάθε πρωϊ.

Γιάννης: Εντάξει! Εντάξει! Θα πάω στη θέση μου.

Την άλλη μέρα, επαναλαμβάνεται το ίδιο σκηνικό την πρώτη ώρα.

Καθηγήτρια: Γιάννη, ωραία, κάτσε λίγο με τον Πέτρο, μερικές φορές μια καλή φίλια είναι το πιο σημαντικό πράγμα στον κόσμο.

Πέτρος: Χα, χα, χα.....

Ο Γιάννης μιλά για 30 δευτερόλεπτα και πηγαίνει στη θέση του.

Παράδειγμα με βάση την τεχνική της κερκόπορτας

Παράδειγμα

Ο Πέτρος ήταν ο «κλόουν» της τάξης, έλεγε πολύ συχνά αστεία και έκανε τους άλλους να γελούν. Με αυτό τον τρόπο όμως παραμελούσε τις εργασίες του μέσα στην τάξη και κατά συνέπεια έπερνε κακούς βαθμούς. Μετά από αλλεπάλληλες παρατηρήσεις και τιμωρίες, που όμως δεν φαίνονταν να έχουν κανένα αποτέλεσμα, ο εκπαιδευτικός αποφάσισε ότι κάτι έπρεπε να αλλάξει. Ξεκίνησε με το αναθέτει στον Πέτρο μικρές δουλειές μέσα στην τάξη και φρόντιζε να λέει καλά λόγια για τις δουλειές που έκανε. Όταν μερικές φορές έπρεπε να λείπει από την τάξη για λίγα λεπτά, άφηνε τον Πέτρο υπεύθυνο. Τα πράγματα άρχισαν σιγά-σιγά να αλλάζουν και ο εκπαιδευτικός συνεχίζει να τον επαινεί και να του αναθέτει ιδιαίτερα καθήκοντα, όχι όμως τόσο συχνά όσο στην αρχή.

Βιβλιογραφία

- Carr, A. (1999). *The Handbook of Child and Adolescent Clinical Psychology*. London: Routledge
- Cooper, P., Smith, C. & Upton, G. (1994). *Emotional and Behavioural Difficulties*. London: Routledge.
- Cooper, P. & Upton, G. (1990) An ecosystemic approach to emotional and behavioural difficulties in schools, *Educational Psychology*, 10(4) 301-322.
- Γαλανάκη, Ε. (2004). Δυσκολίες προσαρμογής των παιδιών και των εφήβων: Ορισμό, ιδιαιτερότητες, διάκριση από την ομαλή συμπεριφορά. Στο Α. Καλαντζή Αζίζι & Μ. Ζαφειροπούλου (Επιμ. Έκδ.), *Προσαρμογή στο σχολείο: Πρόληψη και αντιμετώπιση δυσκολιών* (σσ. 137-151). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Fraser, M. W. (2004). The ecology of childhood: A multisystems perspective. In M. W. Fraser (Ed.), *Risk and resilience in childhood: An ecological perspective* (2nd ed., pp. 1-12). Washington, DC: NASW Press.
- Κανδαράκης, Α. Γ. (2004). *Συνυπάρχουν οι μαθησιακές δυσκολίες με τα προβλήματα συμπεριφοράς*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.
- Webster-Stratton, C. and Hammond, M. (1999). Marital conflict management skills, parenting style and early onset conflict problems: Processes and pathways. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 40(6):917-927
- Zarkowska, E. & Clements, J. (1994). *Problem behaviour and people with severe learning disabilities*. Second Edition. Chapman & Hall.
- Ψαρρά Γεωργία (2008) Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο με την οικοσυστημική προσέγγιση στο *Θέματα διαχείρισης προβλημάτων σχολικής τάξης, τόμοι Α' και Β'* (επιμέλεια) Ευανθία Μακρή - Μπότσαρη, Αθήνα: ΥΠΕΠΘ και Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- Παιχνίδια για τη διαχείριση του θυμού <http://www.anartyxikaikinisi.gr/info/43-paixnidia.html>

**Αν ένα παιδί ζει μέσα στην κριτική:
Μαθαίνει να κατακρίνει
Αν ένα παιδί ζει μέσα στην έχθρα:
Μαθαίνει να καυγαδίζει
Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ειρωνεία:
Μαθαίνει να είναι ντροπαλό
Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ντροπή:
Μαθαίνει να είναι ένοχο
Αν ένα παιδί ζει μέσα στην
κατανόηση:
Μαθαίνει να είναι υπομονετικό
Αν ένα παιδί ζει μέσα στον έπαινο:
Μαθαίνει να εκτιμά
Αν ένα παιδί ζει μέσα στην
δικαιοσύνη:
Μαθαίνει να είναι δίκαιο
Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ασφάλεια:
Μαθαίνει να πιστεύει
Αν ένα παιδί ζει μέσα στην
επιδοκιμασία:
Μαθαίνει να έχει αυτοεκτίμηση
Αν ένα παιδί ζει μέσα στην παραδοχή
και φιλία:
Μαθαίνει να βρίσκει την αγάπη μέσα
στον κόσμο.**

